

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Poznanie siebie a doskonałość etyczna w myśli Idriesa Shaha

Rozprawa doktorska podejmuje tematykę współczesnego sufizmu, którego wybitnym przedstawicielem był Idries Shah.

Celem rozprawy jest zrewidowanie zarzutów wobec Idriesa Shaha oraz próba rehabilitacji jego nauczanie poprzez rekonstrukcję i analizę jego myśli filozoficznej. Dodatkowo, eksploruje aktualność i aplikacje myśli Shaha w kontekście zmian społeczno-kulturowych XXI wieku.

W pracy wykorzystano ogólną metodę analityczno-syntetyczną oraz komparatystyczną. Przedmiotem analiz są teksty Idriesa Shaha dotyczące sufizmu, innych przedstawicieli tej tradycji oraz komentatorów i kontynuatorów jego myśli. Aby lepiej zrozumieć niektóre aspekty sufizmu i wzbogacić analizę dzieł Shaha, przyjęto podejście porównawcze, eksponując szerszy kontekst niektórych aspektów tradycji sufickiej. Stosowanie metody syntetycznej pozwoliło na odtworzenie sufickich poglądów Shaha dotyczących samodoskonalenia się, poznania siebie i etyki.

Rozdział pierwszy stanowi wprowadzenie do myśli sufickiej Shaha, przedstawienie jego osoby i głównych zarzutów kierowanych w jego stronę. Przedstawiono kluczowe elementy krytyki podjętej ze strony Lawrence'a Paula Elwell-Suttona i Jamesa Moore'a oraz innych badaczy. Ponieważ jeden z zarzutów kierowanych w stronę Shaha polega na opisywaniu jego działalności jako „pseudosufizm”, wyjaśniono charakterystykę neosufizmu czy też sufizmu zachodniego. Kontekstem tych rozważań była próba wydobycia istoty sufizmu.

W kolejnym rozdziale wyjaśniono elementy metody doskonalenia się człowieka, którą posługiwał się Shah. Pokreślono wagę funkcjonalnego podejścia do praktyki i zagadnienie rytualizmu. Szczególny nacisk położono na znaczenie powiastek i ich edukacyjnego charakteru. Pokazano, jak mogą się one przyczynić do nauki czytania powtarzających się struktur egzystencjalnych zjawisk, z którymi człowiek ma do czynienia. Podjęto także polemikę z Elwell-Suttonem, argumentując za tym, że myśl Shaha należy zaklasyfikować do filozofii, a nie psychologii. Oparto się na greckim rozumieniu *psyche* oraz modelu dojrzałości psychologicznej i duchowej w kontekście uwalniania się od egoistycznego podejścia do życia i świata.

Następnym etapem pracy była analiza zakresu poznania siebie w obliczu doskonalenia etycznego. Zwrócono uwagę na kwestie wielorakiej natury, podzielonej tożsamości,

identyfikacji, błędów poznawczych i tożsamości ontologicznej. Wyjaśniono suficki termin techniczny *nafs* i zarysowano jego wpływ na postępowanie moralne. Przedstawiono także zależność między funkcjonowaniem na niskim poziomie *nafs*, a błędami poznawczymi i przeszkodami w poznaniu samego siebie.

W czwartym rozdziale podjęta jest problematyka zależności między poznaniem a etyką. Wyjaśniona jest kwestia niewystarczalności przestrzegania norm społecznych oraz wskazane są warunki podmiotowe, które muszą być spełnione, by można było mówić o doskonaleniu umożliwiającym uzyskanie trwałej dyspozycji związanej z etycznym działaniem. Omówione są kategorie etyczne wyróżnione przez Shaha, czyli dobro, szczodrość i mądrość. Wskazane są źródła doskonałości etycznej oraz ostateczny i kompletny stan realizowania się człowieczeństwa. Na podstawie zrekonstruowanych poglądów filozoficznych Shaha podjęta jest krytyka głównych wysuwanych wobec niego zarzutów i rehabilitacja jego myśli.

Zwieńczeniem pracy są rozważania dotyczące aktualności myśli Shaha w kontekście różnych metod rozwoju osobistego i duchowego, poszukiwania podstaw etyki oraz dialogu międzykulturowego. Przedstawione są wybrane elementy myśli polskiego filozofa Navisa Norda, który inspirował się pismami Shaha. Wyjaśniono znaczenie myślenia nielinearnego oraz wskazano na rozwój pojęcia *nafs*. Na końcu podjęto próbę oceny uniwersalnych wątków antropologiczno-etycznych w propozycji sufickiej.

Kraków, 17.06.2024

